

20. Furdychko, O. (2013). *Pytannya ekonomiky zemlekorystuvannya i protses vedennya lisivnytstva v zakonodavstvi Ukrainy* [Issues of land use economics and the process of forestry management in Ukrainian legislation]. *Ukraine economy*, № 5, Pp. 56–65 (In Ukr.).
21. Furdychko, O., Drebot, O. (2012). *Lisovyy sektor ekonomiky Ukrainy: problemy i perspektyvy rozvytku* [Forest Sector of Ukrainian Economy: Problems and Prospects for Development] *Economy of Ukraine*, № 2, Pp. 70–74 (In Ukr.).
22. Charter of 28 September 1991 On Forests. The Seimas Office. 1991 № 101 Art. 444.
23. *Ukrainian Forestry: Challenges and Prospects*. (2003). Interagency Analytical and Advisory Council on Productive Forces Development and Industrial Relations. Edited by Academician of NAS of Ukraine, People's Deputy of Ukraine Yukhnovskiy, I. *Printed at the BCC printing house*. Kyiv. P. 58, 171–174. (In Ukr.).

Authors

Furdychko Orest Ivanovych — Doctor of Economics, Doctor of Agricultural Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, Director, Institute of Agroecology and Environmental Management of NAAS (Ukraine, 03143, Kyiv, 12 Metrologichna St.; e-mail: agroecologynaan@gmail.com).

Bodnar Volodymyr Nalkovych — postgraduate Institute of Agroecology and Environmental Management of NAAS (Ukraine, 03143, Kyiv, 12 Metrologichna St.; e-mail: bondarvolodymyr@gmail.com).

УДК 332.41.52

<https://doi.org/10.33730/2310-4678.4.2019.199074>

ПИТАННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

С.М. Данькевич

кандидат сільськогосподарських наук,

докторант, Інституту агроекології і природокористування НААН

(Україна, м. Київ, e-mail: agroecologynaan@gmail.com)

Проведено аналіз наукових основ та стану щодо фінансового забезпечення використання земель лісогосподарського призначення. Визначено, що на останній час потенціал фінансово-економічних передумов забезпечення збалансованого рівня лісогосподарського землекористування в Україні використовується не на достатньому рівні. Досвід Польщі щодо принципів організації фінансування лісогосподарського землекористування свідчить, що використання земель лісогосподарського призначення є фундаментальним фінансовим ресурсом, тоді як в Україні внаслідок впливу організаційно-економічних, інституціональних та правових факторів функціональне використання цього інструменту досить обмежене. Запропоновано та науково обґрунтовано теоретичні підходи з розширення та активізації фінансового забезпечення збалансованого використання лісогосподарських земель. Обґрунтовано високий потенціал розвитку і впровадження фінансово-економічного регулювання рентних платежів у розв'язанні проблеми досягнення збалансованого рівня лісогосподарського землекористування України, що необхідно засновувати на інституціонально-правовій платформі розбудови рентної політики. Обґрунтовано залежність досягнення збалансованого використання земель сільськогосподарського призначення від фінансового забезпечення за рахунок максимізації прибутку при створенні відповідного податкового клімату, що потребує державного регулювання. Обґрунтовано необхідність функціонування Державного фонду розвитку лісового господарства, що забезпечить впровадження заходів з досягнення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення.

Ключові слова: *землі лісогосподарського призначення, фінансування, рентна плата, фінансово-економічні інструменти, збалансоване землекористування.*

Постановка проблеми. Досягнення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення забезпечується через залучення різних видів фінансово-економічних

інструментів, проте ефективність їх залучення залежить не лише від правильності вибору пріоритетів, а також і від фінансової підтримки, що є достатньо складним завданням за існуючих

економічних умов. На сьогодні очевидним є те, що власних фінансових можливостей лісгосподарських підприємств та наявної державної підтримки недостатньо для забезпечення збалансованого лісгосподарського землекористування. Тому удосконалення фінансово-економічних регуляторів набуває значення ключового фактору на шляху досягнення збалансованого використання земель України і передусім лісгосподарського призначення, для чого необхідним є чітке визначення та законодавче закріплення як фінансово-економічних інструментів, так і джерел фінансування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Пріоритети та механізми формування інституціонального підґрунтя фінансування розвитку лісгосподарського землекористування розглядаються у працях В. Голяна [3], О. Дребот [1, 6, 9], А. Карпука, О. Коваліва [7], І. Лицура, Н. Паляничко [2], М. Ступеня [10], О. Фурдичка [1, 7, 9], М. Шершуна [6] та інших науковців [1, 3, 4, 6, 8, 9]. Аналіз наукових робіт показує, що до теперішнього часу сформовано низку підходів до фінансово-економічного забезпечення екологічної безпеки. Зважаючи на комплексний характер цієї проблеми, система питань з розвитку фінансово-економічних інструментів і методів щодо найповнішого задоволення потреб збалансованого лісгосподарського землекористування потребує додаткового вивчення на захит сьогодення. Зокрема назріла необхідність визначення напрямів удосконалення структури фінансових потоків для забезпечення цього процесу, виходячи з існуючих економічних умов.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Удосконалення фінансово-економічних регуляторів набуває значення ключового фактору на шляху досягнення збалансованого використання земель України і передусім лісгосподарського призначення, для чого необхідним є чітке визначення та законодавче закріплення як фінансово-економічних інструментів, так і джерел фінансування.

Метою дослідження є удосконалення методологічної основи функціонування системи фінансово-економічних інструментів, що сприятиме створенню умов для фінансового забезпечення збалансованого використання земель лісгосподарського призначення.

Методика дослідження. Методологічною основою дослідження є загальнотеоретичні методи наукового пізнання, фундаментальні положення та принципи економіки природокористування, що висвітлені у працях вітчизняних вчених з проблем фінансування розвитку лісгосподарського землекористування. Для виконання поставлених завдань використовували

вали діалектичний метод (на основі накопичених відомостей про стан та джерела фінансування лісгосподарського землекористування, їх аналіз та порівняння), абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формулювання висновків).

Викладення основного матеріалу. На сучасному етапі стану фінансування пріоритетів розвитку лісгосподарського землекористування назріла необхідність удосконалення фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісгосподарського призначення, який являє собою комплексну систему взаємопов'язаних фінансово-економічних інструментів і важелів державного і ринкового характеру. Ефективність залучення фінансово-економічних інструментів управління землями лісгосподарського призначення залежить не лише від правильності вибору пріоритетів, а також і від обсягів фінансової підтримки, що є доволі складним завданням за існуючих економічних умов. Проте лише останніми роками у Державному бюджеті спостерігаються позитивні зміни, коли надходження доходу у вигляді «Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів» дещо перевищує видатки Держлісагенству України [1]. Фінансово-економічні інструменти, за допомогою яких формуються як обсяги, так і напрями фінансово-матеріальних потоків, можуть виконувати стимулюючу роль для досягнення збалансованого лісгосподарського землекористування і гальмувати ці зусилля. Наприклад, через неналежне фінансове забезпечення щорічні обсяги створення лісів в Україні на нових територіях мають тенденцію до зменшення: у 2011 році ліси створено на нових територіях площею 22,4 тис. га, у 2015 — 2,4 тис. гектарів, а у 2018 — лише 1,9 тис. га. В Україні залучення міжнародних джерел фінансування природо- і землеохоронних заходів є кількісно незначним і не носить систематичного характеру, саме тому державне стимулювання досягнення збалансованого землекористування відіграє вирішальну роль. До такого державного стимулювання можна віднести: бюджетне фінансування; премії (гранти) та субсидії; податкові та кредитні пільги та ін. Розробка і систематичне впровадження перерахованого стимулювання у нинішніх кризових економічних умовах набувають особливо важливого значення, без цілеспрямованого використання яких унеможливиться досягнення збалансованого землекористування [2].

Науковці [3] вважають, що бюджетне фінансування відтворення і використання лісових насаджень є своєрідною платою держави за виконання лісами екологічних і соціальних функ-

цій, що має важливе господарське значення. Бюджетним кодексом України [11] законодавчо закріплено цільове використання отриманих коштів від рентних платежів, від відшкодування втрат лісгосподарського виробництва на досягнення основних цілей функціонування фінансово-економічного механізму забезпечення збалансованого використання земель лісгосподарського призначення, зокрема:

- до доходів загального фонду Державного бюджету України належать: 37% рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування;

- джерелами формування спеціального фонду Державного бюджету України в частині доходів є 26% рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування. Такі кошти спрямовуються на ведення лісового і мисливського господарства, охорону і захист лісів в лісовому фонді;

- до доходів загального фонду бюджетів міст республіканського АРК та обласного значення, міст Києва та Севастополя, районних бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад належать 37% рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування; рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів (крім рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування). Такі платежі зараховуються до бюджетів місцевого самоврядування за місцезнаходженням (місцем розташування) відповідних природних ресурсів;

- до доходів загального фонду бюджетів міст районного значення, сільських, селищних бюджетів належить рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів (крім рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування). Такі платежі зараховуються до бюджетів місцевого самоврядування за місцезнаходженням (місцем розташування) відповідних природних ресурсів;

- до надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів належать кошти від відшкодування втрат сільськогосподарського і лісгосподарського виробництва, що зараховуються у розмірі: 100 відсотків — до бюджетів міст Києва та Севастополя, 25 відсотків — до бюджету АРК та обласних бюджетів, 75 відсотків — до бюджетів міст республіканського АРК та обласного значення, бюджетів об'єднаних

територіальних громад, 15 відсотків — до районних бюджетів, 60 відсотків — до бюджетів міст районного значення, селищ і сіл. Кошти, що надходять в порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісгосподарського виробництва використовуються на заходи з охорони земель.

За матеріалами досліджень [4] у всіх країнах Східної Європи, за винятком Естонії, державні витрати на лісове господарство (зокрема, витрати на здійснення державних функцій, ведення господарства в державних лісах і керівництво природоохоронними територіями) перевищують доходи від даної галузі, які держава отримує у вигляді податків або інших платежів. Оскільки обсяги лісових ресурсів і особливості природно-кліматичних умов Польщі є дуже схожими із лісистими регіонами нашої країни, до того ж Польща є транскордонною до України державою, тому досвід Польщі щодо джерел фінансування лісового господарства сприятиме формуванню в Україні збалансованого використання земель лісгосподарського призначення. Так, відповідно до ст. 57. 1. Польського Закону (Ustawa) про ліси (1991 р.) фінансовими джерелами Лісового фонду є (рис. 1): відсоток, розрахований від вартості реалізованої деревини, фонд амортизаційних відрахувань (платежі надлісництв); суми нарахованих штрафів та зборів, пов'язаних з вилученням лісових земель; суми, що впливають з відшкодування збитків, передбачених цивільним правом, як відображення шкоди, завданої впливом промислових газів і твердих часток, або в інших відносинах; передчасне вирубування на підставі положень Закону про охорону сільськогосподарських та лісових земель; пошкодження, що відображають наслідки пожеж, або гірничо-геологічні роботи; дохід, що відображає участь у продажу; фонд досліджень та розвитку, гранти з центрального бюджету; інші доходи, отримані для зазначеного Фонду.

У Польщі всі лісгоспи обов'язково відраховують відсоток від продажу деревини (у 2015 році — це 14%) до зазначеного Фонду Лісу. Існує також фонд амортизаційних відрахувань держлісгоспів (надлісництв) у межах регіональних дирекцій для акумуляції більшої кількості фінансових ресурсів з метою побудови капітальних споруд чи лісових доріг на території якогось одного із них у певному році. Основним елементом Польського Закону про ліси є те, що державний розпорядник лісів не платить ренту, але є фінансово незалежним і не знаходиться на утриманні держбюджету [5]. Базою оподаткування є не ресурси деревини, як в Україні, а фізична площа земельних ре-

Рис. 1. Складові фінансового механізму формування Лісового фонду Польщі відповідно до Польського Закону про ліси

сурсів з їх розподілом за класами бонітету та головними лісовими породами [1].

У Польщі економічними стимулами ефективного використання лісових та інших придатних для створення лісів земель є доплати та дотації сільськогосподарським підприємствам з державного бюджету та бюджету ЄС; матеріальна допомога для забезпечення належного догляду за новими насадженнями у випадку заліснення сільськогосподарських земель недержавної власності: на заліснення (одно-разово); премія за догляд (протягом 5 років); премія за заліснення (протягом 20 років); екологічна конверсія зовнішнього боргу [4]. Сума коштів, що залишаються у розпорядженні суб'єкта господарювання у Польщі після внесення платежів до держбюджету, становить у середньому 122,7 євро на 1 га лісів при сумі доходів 123,4 євро на 1 га лісів (99,4%) [4]. В Україні ж на сьогодні 75% прибутку державних підприємств відраховується до бюджету відповідно до постанови КМУ від 30.12.2015 р. № 1156 «Про внесення змін до пункту 1 Порядку відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) державними унітарними підприємствами та їх об'єднаннями» [12], до того ж ними сплачується ще й податок на прибуток, що створює негативний економічний вплив на можливість залучення власних обігових коштів для забезпечення збалансованого лісгосподарського землеко-

ристування. Існуюче фіскальне регулювання лісозористування обумовлюється необхідністю посилення функції наповнення бюджету [6]. Наприклад, Державне підприємство «Радехівське лісомисливське господарство» (ДП «Радехівське ЛМГ»), яке розташоване у північно-східній частині Львівської області на території Малого Полісся України і займає площу 35 тис. га, хоча і демонструє за період 2014-2018 рр. високі показники виробничо-господарської діяльності, проте темпи зростання платежів до бюджетів всіх рівнів перевищують темпи приросту чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт та послуг) (табл. 1). Так, у 2018 р. порівняно з 2014 р. спостерігалось збільшення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт та послуг) у 8 разів, а збільшення платежів до бюджету майже у 9 разів. Залишок чистого прибутку в розрахунку на 1 га площі у 2018 році хоча і зріс порівняно з 2014 роком у 2 рази, проте значення цього показника становить лише 6 грн в розрахунку на 1 га. Отже, очевидним є те, що власних фінансових можливостей лісгосподарських підприємств за існуючого в Україні податкового навантаження недостатньо для забезпечення збалансованого використання земель лісгосподарського призначення.

Указом Президента України від 21.11.2017 р. № 381/2017 «Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального

Фінансування ведення лісового господарства у ДП «Радехівське ЛМГ» (тис. грн)

Рік	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) в розрахунку на 1 га	Усього виплат на користь держави	Сума перерахованих податків та зборів в розрахунку на 1 га	Прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства в розрахунку на 1 га
2014	7994	0,228	2383	0,068	0,003
2015	39232	1,120	12869	0,367	0,008
2016	49916	1,425	14248	0,407	0,008
2017	52595	1,502	17438	0,498	0,005
2018	64129	1,831	21147	0,604	0,006
2018 рік до 2014 року (%)	802	802	887	887	200

Джерело: сформовано автором за даними звітів про виконання фінансового плану ДП «Радехівське ЛМГ».

природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду» [13] доручено Кабінету Міністрів України розробити та внести на розгляд Верховної Ради України законопроекти щодо удосконалення системи фінансування та розвитку лісового господарства, зокрема, шляхом створення Державного фонду розвитку лісового господарства, визначивши джерела його наповнення та напрями спрямування коштів, у тому числі передбачивши можливість зарахування до фонду відповідно рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів. На сьогодні зареєстровані відповідні законопроекти, проте Державний фонд розвитку лісового господарства ще не створений.

Провідні науковці [7] зазначають, що право на одержання відповідного рентного прибутку суб'єктом права власності на земельну ділянку є кумулятивно-похідним, що з'являється завдяки наявним природним ресурсам (животворним ґрунтам, сонячній квантовій енергії, повітрю, водним та іншим природно-енергетичним ресурсам і самому процесу фотосинтезу) в процесі здійснення законного і раціонального господарювання (лісгосподарської діяльності як виду лісового землеробства) в межах такої ділянки — її власником чи користувачем (лісівником-господарем, спеціалізованим лісгосподарським підприємством будь-якої форми власності). Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що фінансово-економічний інструмент рентних платежів не достатньою мірою використовується в Україні для матеріально-ресурсного забезпечення впровадження системи заходів щодо досягнення збалансова-

ного використання земель лісгосподарського призначення. Ми вважаємо, що рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів повинна виконувати роль ціни. Науковцями [7] визначено чотири види прибутків, які взаємопов'язані між собою, державою та всіма учасниками, які використовують землю та її природні ресурси:

- прибуток за право власності на землю та її природні ресурси як об'єкт права власності всього українського народу (природні властивості та природна енергія);
- прибуток за право власності на земельну ділянку як об'єкт нерухомості;
- прибуток за право власності на додатково витрачену працю в процесі господарювання;
- прибуток за право створювати державою (шляхом запровадження квот, мита, пільг тощо) сприятливого економіко-правового середовища для експансії вітчизняними товарами поглибленої переробки із високою доданою вартістю, а не сировиною, внутрішніх і зовнішніх ринків (монопольне право).

Інституалізація лісгосподарського землекористування дозволить змістити акценти у фінансуванні і забезпечить одержання збалансованих прибутків (доходів) на рентній основі та відповідний розвиток господарювання на землях лісгосподарського призначення. Невиснажливе ведення лісового господарства, хоча і є менш прибутковим, оскільки потребує більших вкладень і операційних витрат, проте може бути самоокупним. Якщо власник ресурсу — виробник отримуватиме відповідну ціну (або компенсацію) за виготовлені (надані)

блага від споживача [4]. В комплексі ситуація говорить про необхідність перерозподілу напрямів та обсягів фінансових потоків в секторі лісогосподарського землекористування, що потребує внесення відповідних змін до податкового законодавства. Так, вітчизняні вчені [6, с. 238] вважають, що запровадження фіксованого лісогосподарського податку, який сплачуватиметься в рахунок таких податків і зборів (обов'язкових платежів), як плата (податок) за землю, податок на прибуток, збір за спеціальне використання лісових ресурсів, стимулюватиме обмеження використання лісових ресурсів, а врахування фіксованого лісогосподарського податку в собівартості продукції (на відміну від ренти) дасть можливість додаткових джерел фінансів в лісогосподарське землекористування. Отже, суттєве зростання фінансування державних лісогосподарських підприємств може бути досягнуте за рахунок максимізації прибутку при створенні відповідного податкового клімату. Роль державного бюджету як основного джерела фінансового забезпечення повинна поступово послаблюватися і все більше повинні переважати регулюючі та контролюючі функції держави.

Постановою Кабінету Міністрів України від 20.12.2017 р. № 1016 [14] затверджено Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансування заходів з ведення лісового і мисливського господарства, охорони і захисту лісів у лісовому фонді, створення захисних лісових насаджень та полезахисних лісових смуг. Зазначеним Порядком визначено, що одержувачами бюджетних коштів є: державні об'єднання (підприємства), які ведуть лісовпорядкування, на землях підприємств, що належать до сфери управління Держлісагентства; державні лісогосподарські підприємства, що належать до сфери управління Держлісагентства, які не проводять рубки головного користування відповідно до обґрунтованих показників з урахуванням регіональних особливостей та природно-кліматичних умов. Бюджетні кошти спрямовуються на здійснення заходів з лісовпорядкування, лісорозведення і відновлення лісів, охорони (у тому числі від пожеж) і захисту лісів, створення захисних лісових насаджень та полезахисних лісових смуг.

Річним розписом асигнувань на 2018 рік за бюджетною програмою КПКВК 2805060 «Ведення лісового і мисливського господарства, охорона і захист лісів в лісовому фонді» були затверджені асигнування в обсязі 151578,9 тис. грн, у тому числі: за загальним фондом — 132859,9 тис. грн, за спеціальним фондом — 18719,0 тис. грн [15]. Слід зазначити, що обсяг

фінансового забезпечення цієї програми із загального фонду державного бюджету у 2018 р. становив лише 15,4% від потреби, зазначеної у бюджетному запиті в обсязі 862933,1 тис. грн [16]. Касові видатки у 2018 році за КПКВК 2805060 за загальним фондом становили 132062,8 тис. грн. і були спрямовані виключно на функціонування бюджетних установ та установ природно-заповідного фонду, за спеціальним фондом — 37141,0 тис. грн. Варто зазначити, що державними підприємствами лісової галузі в розрахунку на 1 грн отриманих бюджетних коштів на ведення лісового та мисливського господарства, охорону і захист лісів сплачено у 2018 р. 23 грн податків та платежів [17]. У табл. 2 наведені показники використання коштів за напрямом «Здійснення заходів по забезпеченню діяльності бюджетних установ лісового та мисливського господарства, що належать до сфери управління Держлісагентства» в межах бюджетної програми КПКВК 2805060 «Ведення лісового і мисливського господарства, охорона і захист лісів в лісовому фонді».

Недофінансування з Державного бюджету 2018 року на 75% до потреби не сприяло виконанню на належному рівні та у запланованих обсягах заходів з ведення лісового господарства, охорони і захисту лісів у лісовому фонді. Так, у 2018 році не були профінансовані із загального фонду Державного бюджету видатки для забезпечення охорони лісів від пожеж, гасіння лісових пожеж, протипожежне облаштування лісів, проведення лісопатологічних обстежень, винищувальних робіт в осередках шкідників та хвороб, виробництво біологічних препаратів, здійснення державного регулювання і контролю в мисливському господарстві та полюваннях, збереження та відтворення мисливської фауни, поліпшення мисливських угідь, створення лісових культур, сприяння природному відновленню лісів, вирощування садивного матеріалу, створення і утримання селекційних комплексів, плантацій, розсадників і насінневих заводів, проведення рубок формування і оздоровлення лісів, забезпечення функціонування державної лісової охорони, проведення базового та безперервного лісовпорядкування, інвентаризації та оцінки лісового фонду, ведення державного обліку лісів, проведення моніторингу стану лісів, виконання проектно-вишукувальних робіт, створення захисних лісових насаджень та полезахисних лісових смуг, оформлення державних актів на право постійного користування землею [16].

Отже, розв'язання проблеми досягнення збалансованого використання земель лісогосподарського призначення потребує удосконалення фінансово-економічного механізму,

Використання бюджетних коштів за 2018 рік за бюджетною програмою КПКВК 2805060 за напрямом «Здійснення заходів по забезпеченню діяльності бюджетних установ лісового та мисливського господарства, що належать до сфери управління Держлісагентства»

Показники	Одиниця виміру	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом
Касові видатки	тис. грн	27482,9	5006,7	32489,6
Кількість бюджетних установ лісового та мисливського господарства, що належать до сфери управління Держлісагентства	одиниць	4	–	4
Штатна чисельність працівників, зайнятих в бюджетних установах лісового та мисливського господарства	осіб	260	7	267
Загальна площа, на якій здійснюються заходи по забезпеченню діяльності бюджетних установ лісового та мисливського господарства	тис. га	31	–	31
Площа земель, на якій проводяться роботи з вирощування садивного матеріалу з поліпшеними властивостями та створення насаджень із швидкоростучих і технічно-цінних порід	тис. га	28,7	–	28,7
Витрати на 1 га площі, на якій здійснюються заходи по забезпеченню діяльності бюджетних установ лісового та мисливського господарства	грн	886,5	161,5	–
Приживлювальність лісових культур	%	92		

Джерело: сформовано автором за даними Звіту про виконання паспорта бюджетної програми за КПКВК 2805060 «Ведення лісового і мисливського господарства, охорона і захист лісів в лісовому фонді» станом на 01.01.2019 р.

забезпечення ефективного використання обмежених фінансових ресурсів без збільшення матеріальних витрат, врахування еколого-економічних пріоритетів, орієнтації на мінімізацію екологічних ризиків та максимізацію економічних вигод для суспільства. Як приклад: литовські науковці зазначають, що компенсації за заподіяні збитки зумовлюють пошук рішень, які принесуть максимальні екологічні вигоди при найменших економічних витратах як для власників лісу, так і для суспільства в цілому [8]. Початковим етапом впровадження заходів із досягнення збалансованого лісгосподарського землекористування є реалізація заходів, які не потребують великих капіталовкладень, але можуть значною мірою запобігти посиленню негативних процесів. Зокрема такими заходами є закріплення змін у системі державного управління шляхом імплементації європейських екологічних норм і стандартів, впровадження фінансово-економічного механізму забезпечення збалансованого використання земель лісгосподарського призначення. Такі заходи є особливо важливими в умовах обмежених фінансових ресурсів з метою досягнення істотних зрушень щодо збалансованого використання

земель лісгосподарського призначення, сприятимуть створенню податкового, кредитного та інвестиційного клімату для залучення коштів міжнародних донорів та приватного капіталу в діяльність з охорони земель лісгосподарського призначення, створення суб'єктами господарювання систем екологічного управління, що в свою чергу забезпечить розвиток екологічно ефективного партнерства між державою, суб'єктами господарювання та громадянськістю. Необхідним є чітке визначення та законодавче закріплення не лише джерел фінансування, а і фінансово-економічних інструментів щодо забезпечення збалансованого використання земель лісгосподарського призначення. Ми підтримуємо пропозицію вчених [9] щодо необхідності розробки та прийняття Закону про ліси в Україні та Порядку використання земель лісгосподарського призначення, в основу якого покласти раціональні й апробовані принципи польського Закону (Ustawa) про ліси.

Використання можливостей сучасного фінансового простору для формування доданої вартості в рамках конкретної територіальної системи лежить у площині трансформації територіальних ресурсів у фінансовий капітал

[10]. Таким чином головне джерело фінансових надходжень — це процеси капіталізації природно-ресурсного потенціалу регіонів, ключовим компонентом яких є земельні ділянки. Землі лісгосподарського призначення мають виступати не лише фактором виробництва продукції, а й рушійною силою, спрямованою на забезпечення збалансованого розвитку економіки завдяки впливу на формування системи фінансово-економічних відносин. Капіталізація земельних ресурсів є складним комплексним процесом, що має певні етапи формування, накопичення, взаємодії з іншими ресурсами, галузевою структурою економіки та регіональних ринків, що зумовлює необхідність проведення максимального комплексного оцінювання використання земельних ділянок [2].

Підсумовуючи викладене, наголосимо, що фінансове забезпечення збалансованого рівня лісгосподарського землекористування в Україні розвинуто не на достатньому рівні. Лишається не розкритим значний потенціал залучення фінансових інструментів у сектор лісгосподарського виробництва, що потребує державного регулювання. Передусім необхідно забезпечити функціонування Державного фонду розвитку лісового господарства у складі спеціального фонду Державного бюджету України. До джерел формування Державного фонду розвитку лісового господарства необхідно зараховувати частину рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої від рубок головного користування. Цілеспрямованість цього аспекту націлена на накопичення коштів і надання фінансової підтримки для здійснення заходів з впровадження збалансованого використання земель лісгосподарського призначення, відтворення, охорони і захисту лісів, поліпшення якісного складу лісів та збереження біорізноманіття в лісах, лісовпорядкування, ведення державного лісового кадастру, обліку та моніторингу лісів, створення лісорозсадників, придбання обладнання. У підсумку слід відзначити, що функціонування Державного фонду розвитку лісового господарства відкриє шлях до реалізації можливостей з отримання не лише гарантій суб'єктам господарської діяльності, пов'язаних з лісгосподарським землекористуванням та компенсацією за випадок настання порушень

екологічного балансу, а й виконуватиме стимулюючу функцію для реалізації суб'єктами лісгосподарських відносин екологічно привабливих проектів. У підсумку це забезпечить підґрунтя щодо комплексного використання системи фінансово-економічних інструментів, спрямованих на досягнення збалансованого використання земельних угідь, і зокрема земель лісгосподарського призначення.

Висновки. На останній час потенціал фінансово-економічних передумов забезпечення збалансованого рівня лісгосподарського землекористування в Україні використовується не на достатньому рівні. На основі вивчення досвіду Польщі щодо принципів організації фінансування лісгосподарського землекористування доведено, що використання земель лісгосподарського призначення є фундаментальним фінансовим ресурсом, тоді як в Україні внаслідок впливу організаційно-економічних, інституціональних та правових факторів функціональне використання цього інструменту досить обмежене. Запропоновано та науково обґрунтовано теоретичні підходи з розширення та активізації фінансового забезпечення збалансованого використання лісгосподарських земель. Трансформація земель лісгосподарського призначення в фінансовий актив є інструментом удосконалення фінансово-економічного механізму забезпечення збалансованого рівня землекористування та має потенціал щодо практичного використання. Обґрунтовано високий потенціал розвитку і впровадження фінансово-економічного інструменту регулювання рентних платежів у забезпеченні збалансованого використання земель лісгосподарського призначення, що необхідно засновувати на інституціонально-правовій основі розбудови рентної політики. Обґрунтовано залежність досягнення збалансованого використання земель сільськогосподарського призначення від фінансового забезпечення за рахунок максимізації прибутку при створенні відповідного податкового клімату, що потребує державного регулювання. Обґрунтовано необхідність функціонування Державного фонду розвитку лісового господарства, що забезпечить впровадження заходів з досягнення збалансованого використання земель лісгосподарського призначення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фурдичко О., Дребот О., Бобко А., Яремко О. Питання адаптації національного законодавства до законодавства з обліку земель у лісівництві України // Землевпорядний вісник. № 5, 2019. С. 16–21.
2. Паляничко Н.І. Фінансово-економічне забезпечення збалансованого використання земельних ресурсів України // за науковою ред. акад. НААН О.І. Фурдичка; Нац. акад. аграр. наук України, Ін-т агроекології і природокористування. Київ: ДІА, 2017. 240 с.

3. Голян В.А., Голуб О.А. Фінансове забезпечення пріоритетів розвитку лісгосподарського комплексу: диверсифікація форм і засобів. Економіка та управління національним господарством. № 3, 2016. С. 31–39.
4. Сакаль О.В. Ефективне управління землями лісгосподарського призначення: [монографія] // К.: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. 176 с.
5. URL: http://wwf.panda.org/wwf_news/?271518/Foresters-trip-to-Poland.
6. Дребот О.І., Шершун М.Х., Шкуратов О.І. Збалансований розвиток лісового сектору економіки контексті європейської інтеграції України: монографія / за наук. ред. Акад. НААН О.І. Фурдичка. К.: Аграр. наука. 2014. 348 с.
7. Фурдичко О., Ковалів О. Тайни реформування «лісових відносин» в Україні // Дзеркало тижня. № 27, 14 липня — 20 липня, 2018 р. https://dt.ua/macrolevel/tajni-reformuvannya-lisovih-vidnosin-v-ukrayini-282981_.html.
8. Brukas, Vilis; Stanislovaite, Andrius; Kavaliauskas, Marius. Protecting or destructing? Local perceptions of environmental consideration in Lithuanian forestry. Land Use Policy. December 2018, Volume 79, p. 1014-1023. URL: <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2016.05.006>.
9. Фурдичко О.І., Дребот О.І., Бобко А.М. Ліс і лісові екосистеми у складі земель лісгосподарського призначення // Вісник аграрної науки. 2017. № 10. С. 56–60.
10. Ступень М.Г., Шумлянський Б.В. Сучасні механізми реалізації інвестиційних проектів у лісовому секторі. Збалансоване природокористування. № 2/2015. С. 5–9.
11. Закон України «Про Бюджетний кодекс України» № 2456-VI від 08.07.2010 р.
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1156 «Про внесення змін до пункту 1 Порядку відрахування до державного бюджету частини чистого прибутку (доходу) державними унітарними підприємствами та їх об'єднаннями».
13. Указ Президента України від 21.11.2017 р. №381/2017 «Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду».
14. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2017 р. № 1016 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансування заходів з ведення лісового і мисливського господарства, охорони і захисту лісів у лісовому фонді, створення захисних лісових насаджень та полезахисних лісових смуг».
15. Звіт про виконання паспорта бюджетної програми за КПКВК 2805060 «Ведення лісового і мисливського господарства, охорона і захист лісів в лісовому фонді» станом на 01.01.2019 р.
16. Бюджетний запит на 2018 рік додатковий, Форма 2018-3, п. 1-2.1.
17. Публічний звіт Державного агентства лісових ресурсів за 2018 рік.

Інформація про автора

Данькевич Степан Михайлович — кандидат сільськогосподарських наук, докторант Відділу економіки природокористування Інституту агроекології і природокористування НААН (м. Київ, вул. Метрологічна, 12, e mail: agroecologynaan@gmail.com).

S.M. Dankevych
Candidate of Agricultural Sciences.
Institute of Agroecology and Nature Management of NAAS
(Ukraine, Kyiv, 12 Metrologichna St.;
e-mail: agroecologynaan@gmail.com).

ISSUES OF FINANCIAL PROVISION OF BALANCED USE OF LANDS FOR FORESTRY PURPOSES

It is analysis of scientific bases and the state of financial support for the use of lands of forestry purposes has been carried out. It is determined that the potential of the financial and economic conditions for ensuring a balanced level of forestry land use in Ukraine is not used at a sufficient level. The experience of Poland with regard to the principles of organization of financing of forestry land use shows that the use of forest lands is a fundamental financial resource, while in Ukraine due to the influence of organizational and economic, institutional and legal factors, the functional use of this instrument is rather limited. Proposed and scientifically substantiated theoretical approaches for the expansion and activation of financial support of balanced use of forest lands. The high potential of development and introduction of financial and economic regulation of rent payments in solving the problem of achieving a balanced level of forestry land use in Ukraine, which should be based on the institutional and legal platform for the development of rental policy, is substantiated. The dependence of the achievement of balanced use

of agricultural land from financial support by maximizing profits when creating the appropriate tax climate that needs state regulation is substantiated. The necessity of functioning of the State Fund for the Development of Forestry, which will ensure the implementation of measures for the achievement of balanced use of lands for forestry purposes, is substantiated.

Keywords: land for forestry, financing, rent, financial and economic instruments, balanced land use.

REFERENCES

1. Furdychko, O., Drebot, O., Bobko, A., Yaremko, O. (2019). *Pytannya adaptatsiyi natsionalnoho zakonodavstva do zakonodavstva z obliku zemel u lisivnytstvi Ukrainy.* [The issue of adaptation of national legislation to the legislation on land accounting in Ukrainian forestry]. *Land Surveying Bulletin*. No. 5, pp. 16-21 [In Ukrainian].
2. Palyanichko, N. (2017). *Finansovo-ekonomichne zabezpechennya zbalansovanoho vykorystannya zemelnykh resursiv Ukrainy* [Financial and economic support of balanced use of land resources of Ukraine]. *Institute of Agroecology and Environmental Management*. Kyiv: DIA, 240 p [In Ukrainian].
3. Golian, V., Golub, O. (2016). *Finansove zabezpechennya pryoritetiv rozvytku lisohospodarskoho kompleksu: diversyfikatsiya form i zasobiv* [Financial support for the development priorities of the forestry complex: diversification of forms and means]. *Economy and management of the national economy*. No. 3, pp. 31-39 [In Ukrainian].
4. Sakal, O. (2012). *Efektivne upravlinnya zemlyamy lisohospodarskoho pryznachennya: [monografiya] Effective management of forest land: [monograph]*. Kyiv: State Institution «Institute of Economics of Environmental Management and Sustainable Development of the National Academy of Sciences of Ukraine», 176 p. [In Ukrainian].
5. Ukrainian foresters got acquainted with the Polish forestry. URL: http://wwf.panda.org/wwf_news/?271518/Foresters-trip-to-Poland. [In English]
6. Drebot, O., Shershun, M., Shkuratov, O. (2014). *Zbalansovanyy rozvytok lisovoho sektoru ekonomiky konteksti yevropeys'koyi intehratsiyi Ukrainy: monografiya* [Balanced development of the forest sector of the economy in the context of European integration of Ukraine: monograph]. Kyiv: *Agrarian science*, 348 p. [In Ukrainian].
7. Furdychko, O., Kovaliv, O. (2018). *Tayny reformuvannya «lisovykh vidnosyn» v Ukraini* [Secrets of reforming «forest relations» in Ukraine]. *Mirror of the week*. № 27, July 14 – July 20, 2018. URL: https://dt.ua/macrolevel/tayni-reformuvannya-lisovih-vidnosin-v-ukrayini-282981_.html. [In Ukrainian].
8. Brukas, Vilis; Stanislovaitis, Andrius; Kavaliauskas, Marius. (2018). Protecting or destructing? Local perceptions of environmental consideration in Lithuanian forestry. *Land Use Policy*. Volume 79, p. 1014-1023. URL: <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2016.05.006>. [In English]
9. Furdychko, O., Drebot, O., Bobko, A. (2017). *Lis i lisovi ekosystemy u skladi zemel' lisohospodarskoho pryznachennya* [Forest and forest ecosystems in the composition of forest lands]. *Bulletin of agrarian science*. № 10. pp. 56-60 [In Ukrainian].
10. Stupen, M. Shumlyansky, B. (2015). *Suchasni mekhanizmy realizatsiyi investytsiynnykh proektiv u lisovomu sektori* [Modern mechanisms of implementation of investment projects in the forest sector]. *Balanced nature management*, № 2. pp. 5-9 [In Ukrainian].
11. Law of Ukraine «On the Budget Code of Ukraine» No. 2456-VI of 8 July 2010. [In Ukrainian].
12. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 30, 2015 No. 1156 «On Amendments to Item 1 of the Procedure for Deduction to the State Budget of Part of the Net Profit (Income) by State Unitary Enterprises and Their Associations». [In Ukrainian].
13. Decree of the President of Ukraine of 21.11.2017 No. 381/2017 «On additional measures for the development of forestry, rational use of nature and conservation of objects of the nature reserve fund». [In Ukrainian].
14. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1016 of December 20, 2017 «On Approving the Procedure of Using the Funds Provided in the State Budget for Financing Forest and Hunting Activities, Protection and Protection of Forests in the Forest Fund, Establishment of Protective Forests and Field Protective Forests bands» [In Ukrainian].
15. Report on the implementation of the passport of the budget program under the CPCWC 2805060 «Forest and Hunting, Protection and Protection of Forests in the Forest Fund» as of 01.01.2019. [In Ukrainian].
16. Budget Request for 2018 Supplementary, Form 2018-3, Item 1-2.1. [In Ukrainian].
17. Public Report of the State Forest Resources Agency for 2018. [In Ukrainian].

Author

Dankevych Stepan Mikhailovych — Candidate of Agricultural Sciences. Institute of Agroecology and Nature Management of the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv, 12 Metrologichna St.; e-mail: agroecologynaan@gmail.com).